

کندوکاو فلسفی

کلیدواژه‌ها: کندوکاو گروهی، آموزش، مهارت‌های فکری

نمی‌گیرد که نتوانیم پاسخ مسائلمان را در آن بیابیم. ارزش‌ها نیز بدون ارجاع به مسائل و شرایط زندگی بشری معین نمی‌شود. هیچ چیزی بهتر از تبدیل روش تدریس کلاس‌های درس به کندوکاو فلسفی گروهی نمی‌تواند به کارکرد بازسازی تجربه‌ی بشری و نقادی کمک کند. کندوکاو فلسفی گروهی با دانش‌آموزان چهار فایده دارد:

۱. کودکان خود سؤال‌های فلسفی می‌کنند. آن‌ها دائماً می‌اندیشند و درباره‌ی تفکراتشان تأمل می‌کنند. به گفته‌ی جورج سارتر «سرچشمه‌ی اصلی حکمت، تأمل و تدبیر است.» کودکان مایل‌اند تجربیاتشان را با معنای بارزش، درست و زیبا باشد.

۲. یکی از اهداف اصلی تعلیم و تربیت کمک به منطقی و معقول بودن کودکان است. همان‌طور که پرورش مهارت‌های زبانی از اهداف ادبیات است، منطقی است که به آن‌ها مهارت‌های استدلال و قضاوت را هم بیاموزیم این توانایی‌ها هنگام یادگیری درباره‌ی فلسفه یا فلاسفه به‌دست نمی‌آید. همان‌طور که کودکان با خواندن تاریخ ریاضیات یا تاریخ ادبیات، ریاضیات یا خواندن و نوشتن را یاد نمی‌گیرند، در مورد فلسفه نیز این چنین است. در واقع، مزیت فلسفه وقتی آشکار می‌شود که آن را تمرین کنند؛ یعنی به‌طور فعال با کندوکاو فلسفی درگیر شوند.

۳. از آن‌جا که فلسفه، شاخه‌ی اخلاق را هم در بر دارد، آموزش فلسفه در آموزش ارزش‌ها نیز نقش به‌سزایی ایفا می‌کند. کودکان نیز مانند بزرگسالان تجارب اخلاقی بسیاری دارند. تجربیات کودکان در حیاط مدرسه، کلاس درس، اتوبوس و خانه بدون آنکه خود، آگاه باشند، ملو از موضوعات فلسفی مانند اعتماد، وفاداری، صداقت، خشونت، انصاف و دوستی است. امروزه لازم است کودکان چگونگی قضاوت کردن اخلاقی را یاد بگیرند. در اخلاق مانند هر موضوع درسی دیگر، کافی نیست که جواب درست را بدانیم بلکه باید بدانیم که چرا یک جواب درست است و چه‌گونه می‌توان به چنین جواب‌هایی رسید.

۴. کودکان با استفاده از روش کندوکاو فلسفی گروهی اصول گفت‌وگو را یاد می‌گیرند؛ مثلاً به یک‌دیگر با دقت گوش می‌کنند، ایده‌ها و سؤال‌های خود را بر زبان می‌آورند، با رعایت احترام ایده‌های

فلاسفه بدان‌ها دست می‌یابند. به‌همین ترتیب، آموزش فلسفه و آموزش فلسفه‌ورزی نیز از این نظر با هم متفاوت‌اند که آموزش فلسفه‌ورزی «می‌تواند» بدون نیاز به دانش تخصصی در این زمینه انجام شود ولی واژه‌ی «می‌تواند» بدان معنا نیست که باید حتماً این‌طور عمل کرد. اگر فلسفه‌ورزی، سؤال کردن از نوع خاصی درباره‌ی مسائل مهم زندگی انسان‌ها و دست و پنجه نرم کردن با آن‌ها باشد، در اصل اکثر مردم می‌توانند فلسفه‌ورزی کنند. آموزش فلسفه‌ورزی این چنین توصیه می‌شود:

الف) شناسایی موضوعات مناسب با اهداف آموزش فلسفه‌ورزی؛

ب) بیان و سازمان‌دهی سؤال‌های مناسب؛
پ) بیان و سازمان‌دهی فرضیه‌ها در واکنش به سؤالات؛

ت) شفاف‌سازی و آزمون فرضیه‌ها در گفت‌وگو و تأیید، اصلاح یا رهاکردن آن‌ها؛

ث) آزمایش کردن فرضیه‌ها در تجربه و تضمین، اصلاح یا رها کردن آن‌ها.

ج) به‌کارگیری فرضیه‌های تضمین‌شده در زندگی.

۳. دیویی در کتاب «تجربه و طبیعت»، مفهوم دیگری از فلسفه را به شکل «نقد» مطرح می‌کند. او فلسفه را یک شکل غیرعلمی از شناخت در نظر می‌گیرد که با ارزیابی ارزش به‌صورت نوعی کندوکاو سرورکار دارد، نوعی قضاوت قضاوت یا «نقد نقد». ما وقتی بخواهیم بفهمیم چه چیزی را ارزش می‌دانیم و کدام قضاوت ارزشمند، مستدل و عادلانه است، به کندوکاو گروهی فلسفی متوسل می‌شویم. به‌عبارت دیگر، فلسفه توصیفی نیست بلکه توصیه‌ای است و مقصود آن کمک کردن به ما در کندوکاو چیزی است که باید برای ایجاد زندگی بهتر انجام دهیم. از این رو فلسفه اساساً نقاد و به‌همین نسبت همیشه باید در حال فعالیت باشد. با اطمینان می‌توان گفت که فلسفه، به‌خاطر نشان دادن ایده‌آل‌های جدید و معرفی نحوه‌ی شناسایی مؤثر آن‌ها، یکی از راه‌هایی است که ما برای تغییر فرهنگ در اختیار داریم (شارپ، ۲۰۰۴).

پس فلسفه فقط جنبه‌ی توصیفی ندارد و از زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی فاصله

برنامه‌ی درسی «تفکر و پژوهش» در پایه‌ی ششم ما را بر آن داشت که پیرامون تفاوت کندوکاو علمی و کندوکاو فلسفی بیشتر موشکافی کنیم. در شماره‌ی پیش پیرامون کندوکاو علمی و آن دسته از مهارت‌های تفکر که بیشتر در ارتباط با کندوکاو علمی است، صحبت کردیم. در این شماره به بررسی کندوکاو فلسفی و مهارت‌های تفکر وابسته به آن صحبت می‌کنیم و در پایان به معرفی برنامه‌های مشهور، مفید و مؤثر تفکر می‌پردازیم.

کندوکاو فلسفی چیست؟

کندوکاو فلسفی حرکتی است که از حیرت انسان (از خود پرسیدن) آغاز می‌شود و در جهت تولید سؤال‌های اساسی (فلسفی) و سپس تلاش برای پاسخ‌یابی به آن سؤال‌ها ادامه می‌یابد. سلامت این حرکت در گروهی تقوای فیلسوف و پای‌بندی وی به اخلاقیات است. در این زمینه لازم است به سه معنا از فلسفه اشاره کنیم:

۱. در طول تاریخ، فلاسفه همواره در جست‌وجوی حکمت، حقیقت و معنا بوده‌اند. حکمت همان توانایی رفتن به کنه مطالب و تشخیص مطالب واقعاً مهم و اساسی است. به عقیده‌ی دیویی شاخه‌های فلسفی (اخلاق، زیبایی‌شناسی، منطق، متافیزیک، معرفت‌شناسی، سیاست) در واقع ابعاد تجربه‌های عادی بیشتر مردم را توصیف می‌کنند. شاید بتوان این‌طور نتیجه گرفت که «فلسفه» نوعی کندوکاو در معنای مفاهیمی است که برای زندگی ما مهم‌اند، در تجربیات بیشتر مردم، امری عادی به‌شمار می‌آیند اما از طرفی سؤال‌برانگیز یا گیج‌کننده‌اند به‌راحتی نمی‌توان در مورد آن‌ها به توافق رسید و باید یک‌بار و برای همیشه آن‌ها را حل و فصل کرد. (شارپ و اسپلیتر، ۱۹۹۵)

۲. شهرت دیگر فلسفه، پرورش تفکر ناب است. این کار را «تمرین فلسفه»، «فلسفه‌ورزی» یا «فلسفیدن» نیز می‌نامند. در این تعبیر همه متفق‌القول‌اند که فلسفه یک فعالیت یا فرایند است و نه فقط انباشتی از مطالب. به‌عبارت دیگر، در این تعریف فلسفه کاری است که فلاسفه انجام می‌دهند؛ یعنی روش فلاسفه و نه نتایج یا نظرات فلسفی که

احمد رضا کریمی هفتمین جشنواره‌ی عکس رشد

خوبیش در موقعیت‌های گوناگون زندگی و کشف معانی علاقه‌مند است اما وقتی نوبت به فرایند کندوکاو می‌رسد، تسهیلگر باید هم کندوکاو را هدایت کند و هم از طریق پرسیدن سؤال‌های باز و سقراطی، ارائه‌ی نظرات متفاوت، شفاف‌سازی، جست‌وجوی دلایل و خودتصحیحی الگوی دانش‌آموزان خویش باشد. از طریق این الگوسازی است که کودکان کم‌کم مهارت‌های کندوکاو را درونی می‌کنند. این مهارت‌ها به ترتیب اولویت در آموزش عبارت‌اند از:

۱. سؤال کردن؛
۲. موافقت یا مخالفت کردن؛
۳. دلیل آوردن؛
۴. ارائه‌ی طرح، فرضیه یا توضیح؛
۵. مثال یا مثال نقض آوردن؛
۶. دسته‌بندی؛
۷. مقایسه کردن شامل:
 - تمایز قائل شدن؛
 - پیوند زدن؛
 - تمثیل؛
۸. تعریف ارائه کردن؛
۹. شناسایی پیش‌فرض‌ها (مطالبی که حقیقت تلقی می‌کنیم - چه براساس تعریف یا براساس تجربه-؛
۱۰. استنتاج کردن؛
۱۱. ساختن جمله‌ی شرطی (اگر/ آن‌گاه)؛
۱۲. استدلال قیاسی (جمله‌ای که دو مقدمه و یک نتیجه دارد)؛
۱۳. خودتصحیحی (در سطح فردی یا گروهی)؛
۱۴. بیان مجدد (بیان مجدد به زبان خود نشان از درک مطلب دارد)؛
۱۵. سرگرم شدن به دیدگاه‌های گوناگون؛
۱۶. با دقت گوش دادن به دیگران؛
۱۷. دیگران را به صحبت دعوت کردن؛
۱۸. نشان دادن این‌که به دیگران اهمیت می‌دهند؛
۱۹. قبول انتقادات منصفانه؛
۲۰. تجدیدنظر کردن.

۳. مستحکم کردن کندوکاو گروهی:

دانش‌آموزان به شیوه‌ی کندوکاو گروهی، سؤال‌های خود را با حضور تسهیلگری که دوره‌ی آموزش «فلسفه برای کودکان» را گذرانده است، به بحث و گفت‌وگو می‌گذرانند. گفت‌وگوی واقعی «حرکت رو به جلو» به حساب می‌آید و از این بابت با مکالمه‌ی صرف تفاوت دارد. هدف از این بحث رسیدن به **جواب نهایی** یا **توافق کامل جمع** (اجماع) درباره‌ی نظرات هم نیست بلکه آن است که هر شرکت‌کننده بتواند تصمیم بگیرد که چه چیزی معقول‌ترین است. چه این موضع او را در میان اکثریت هم‌سالانش قرار دهد یا در میان اقلیت یا در موضع منفرد. بحث در جلسات متوالی ادامه می‌یابد تا «برنامه‌ی کار» به پایان برسد یا دانش‌آموزان برای شروع داستان بعدی (ادامه‌ی داستان) به توافق برسند.

گفت‌وگو مرحله‌ی مهمی از این روش تدریس است که بدون آن حتی مؤثرترین انگیزه‌ها نیز کارایی ندارند. گفت‌وگو موقعیتی را فراهم می‌آورد تا کودکان به تمرین مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی مانند دقیق گوش دادن، چهره‌خوانی کردن، سنجیده و با ملاحظه سخن گفتن، کمک به دیگران در بیان ایده‌هایشان، ایده‌های خود را بر ایده‌ی دیگران پیوند زدن و بنا نهادن، پیشنهاد و قبول محترمانه‌ی نقدها در میان گذاشتن نظرات مهم ولی غیرمتعارف و خودتصحیحی بپردازند. شرکت در گفت‌وگو، کودکان را به موضع‌گیری‌های شناختی مانند تولید فرضیه، شفاف‌سازی واژه‌ها، درخواست و ارائه‌ی دلایل موجه، مثال و مثال نقض زدن، پیش‌فرض‌های یک‌دیگر را زیرسؤال بردن، نتیجه‌گیری و دنبال کردن کندوکاو تا حد ممکن وادار می‌کند. اغلب دانش‌آموزان نمی‌توانند در مقابل این نوع گفت‌وگوی کلاسی پر معنا مقاومت کنند و از بیان تأملاتشان خودداری کنند. بدین ترتیب مهارت‌های شناختی و ارتباطی - اجتماعی آنان به‌طور طبیعی و در بستر گفت‌وگو پرورش می‌یابد.

دانش‌آموزانی که در این زمینه بی‌تجربه‌اند، به تسهیلگر ماهرتری احتیاج دارند. تسهیلگر خود را کندوکاوگر و شریک دانش‌آموزانش می‌داند؛ یعنی همانند آنان به بررسی مفاهیم فلسفی، کیفیت‌بخشی به قضاوت‌های اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و هنری

یک‌دیگر را زیر سؤال می‌برند، برای انسجام گفت‌وگو سعی می‌کنند ایده‌ی خود را در پیوند با ایده‌ی نفرات قبلی مطرح کنند، کندوکاو را متعلق به همه‌ی اعضای گروه می‌دانند و فقط با نظرات مخالف می‌کنند نه با صاحبان آن‌ها، چنین مواردی به ایشان امکان می‌دهد این امور مهم را در بزرگسالی بهتر به کار گیرند.

اداره‌ی جلساتی که کودکان را به کندوکاو فلسفی تشویق می‌کند، از روش تدریس خاصی پیروی می‌کند که متیو لیپمن^۱ و آن مارگارت شارپ^۲ آن را ۴۳ سال پیش طراحی کرده‌اند. این روش (که با محتوا در هم تنیده است) پنج مرحله دارد:

۱. **انگیزه/ متن:** دانش‌آموزان، جلسات فلسفه را با خواندن یک داستان کوتاه یا بخشی از یک داستان بلند (فکری/ فلسفی) به‌صورت گروهی آغاز می‌کنند (بعد از آن که معلم و دانش‌آموزان به اندازه‌ی کافی با ابزارها و روش تدریس کندوکاو فلسفی از طریق کتاب‌های راهنمای معلم در این زمینه آشنا شدند، آن‌گاه می‌توانند از سایر کتاب‌های کودکان نیز در این زمینه استفاده کنند).

۲. تولید برنامه‌ی کار/ بیان و

سازمان‌دهی سؤال‌ها: دانش‌آموزان سؤال‌هایی را مطرح می‌کنند که دوست دارند راجع به آن‌ها بحث کنند و با مشارکت یک‌دیگر آن را به‌صورت «برنامه‌ی کار» سازمان‌دهی می‌کنند. مهم است که دانش‌آموزان بفهمند سؤال‌هایشان نباید از خود متن داستان (دارای جنبه‌ی درک مطلب) باشد بلکه از چیزی باشد که داستان آن‌ها را به تفکر یا تحریر درباره‌اش واداشته است. به عبارت دیگر، سؤال‌هایشان باید فلسفی باشد. به‌طور کلی، سه دسته از سؤال‌ها در گفت‌وگو به‌خوبی پاسخ داده نمی‌شوند: اول: سؤال‌هایی که فرض می‌کنیم پاسخ‌های معینی دارند؛ مانند آن‌هایی که می‌توان در پایگاه‌های اطلاعاتی یا با مشورت با متخصصان پاسخ آن‌ها را یافت. دوم، سؤال‌هایی که فرض می‌کنیم، می‌دانیم چه‌گونه بدان‌ها پاسخ دهیم؛ مانند محاسبه، مشاهده یا آزمایش. سوم، سؤال‌هایی که فرض می‌کنیم تنها با دست‌یابی به نوع خاصی از حقیقت یا شهود پاسخ داده می‌شوند؛ مانند سؤال‌های مذهبی یا الهی.

تسهیلگران باید نقش خود را یاری‌رسانی به دانش‌آموزان در درک و به‌کارگیری ابزارهای کندوکاو فلسفی ببینند تا دانش‌آموزان بتوانند پاسخ‌هایشان را به سؤالات فلسفی، پیوسته بازگو و بازسازی کنند. دانش‌آموزان هم باید ببینند که تسهیلگر کسی است که به آن‌ها احترام می‌گذارد، حرف‌هایشان را جدی تلقی می‌کند، فکر نمی‌کند همه‌چیز را می‌داند، الگوی خودتصحیحی است و ایده‌ها را واقعاً دوست دارد.

یکی از نقاط قوت «فلسفه برای کودکان» تشویق کودکان به خودراهبری فردی و گروهی است؛ مانند تولید برنامه‌ی کار، مشارکت و مدیریت گفت‌وگو و سنجش پیشرفت خود. تسهیلگر باید در هدایت بحث میان‌روی پیشه کند؛ نه آن قدر زیاد که دانش‌آموزان به مهارت‌ها و موضع‌گیری‌های او متکی باشند و نه آن قدر آزاد که کندوکاو فلسفی به کلاس قصه‌خوانی و مکالمه تبدیل شود.

۴. تمرین‌ها، طرح بحث‌های آماده: برای گسترش و عمیق‌تر شدن کندوکاو، مانند گسترش مفاهیم و یادگیری مهارت‌های استدلال و تفکر نقاد و خلاق و مراقبتی^۲، لازم است که تسهیلگر در میان بخش‌های فوق، فعالیت‌های مناسب و مرتبطی را انتخاب و استفاده کند. این کار با بهره‌گیری از کتاب‌های راهنمای معلم ممکن می‌شود؛ زیرا تولید این نوع فعالیت‌ها برای تسهیلگران مبتدی بعید به‌نظر می‌رسد.

۵. تشویق به واکنش‌های دیگر: این بخش شامل خودارزیابی، بیان نظرات و موشکافی‌های بیشتر از نوع قضاوت‌های فلسفی در قالب پروژه‌های هنری، نوشتن خلاق و بازی در نمایش و مانند آن است (لیپمن، ۲۰۰۳: ۱۰۳-۱۰۱).

در پایان هر جلسه یا دوره‌های معین، تسهیلگر از عملکرد فردی و گروهی دانش‌آموزان ارزیابی تکوینی و پایانی به‌عمل می‌آورد. این کار به‌صورت خودارزیابی دانش‌آموزان یا فهرست مشاهدات تسهیلگر انجام می‌شود. این خودارزیابی‌ها بیشتر به بررسی دو هدف می‌پردازد: پیشرفت در دست و پنجه نرم کردن با سؤالات فلسفی که ممکن است شامل تطبیق باورها، فرضیه‌های جدید برای آزمایش‌های ذهنی یا حتی شفاف‌سازی خود سؤال باشد و دیگری، رشد در مهارت‌های شناختی و اجتماعی کندوکاو. لذا سؤالات ارزش‌یابی چنین خواهد بود:

- آیا برای نظرات خود به دیگران دلیل ارائه می‌کنیم؟
- آیا به عمق مطلب می‌رویم؟
- آیا به یک‌دیگر گوش می‌دهیم؟
- آیا بدون حاشیه‌روی عمل می‌کنیم؟
- آیا ایده‌ی خود را روی ایده‌های دیگران بنا

می‌نهم؟

- آیا با ملاحظه یک‌دیگر را تصحیح می‌کنیم؟
 - آیا مایل بودیم به‌خاطر دلایل موجه نظر خود را عوض کنیم؟
- در مورد سؤال‌هایی که قبلاً آن‌ها را نمی‌فهمیدیم، حالا چه فهمیده‌ایم؟

در طول ۴۳ سال گذشته این روش به نوعی پایدار بوده است. گریگوری (۲۰۰۷) پیشنهاد کرد به کودکان یاد بدهیم که چگونه قضاوت‌های فلسفی خویش را که در کلاس بدان دست یافته‌اند، در زندگی شخصی و در جوامعی که در آن زندگی می‌کنند (خانه و مدرسه)، مخصوصاً کلاس فلسفه، بیازمایند و به‌کار ببرند اما نهایت و مرزهای عملکرد کودکان براساس قضاوت‌هایشان همیشه جای بحث بوده است پیشنهاد دیگر وی نیز امکان برخورداری از تأملات فلسفی فردی و خصوصی در قالب اندیشه، نوشتن انشا و دفترچه‌ی یادداشت برای کودکان است.

میان کندوکاو، تفکر علمی و تفکر در سایر زمینه‌ها تمایز مشخصی وجود ندارد ولی می‌توان گفت «کندوکاو علمی خوب (تدریس با کیفیت علمی) شامل کندوکاو فلسفی می‌شود. البته نمی‌توان نتیجه گرفت که همه‌ی کندوکاوهای فلسفی شامل کندوکاو علمی می‌شود.» کندوکاو فلسفی چیزی بیش از کندوکاو علمی است، نه تنها با مسائل تجربی بلکه با مسائل مفهومی، منطقی و مسائل سایر حوزه‌های فلسفی سروکار دارد و ممکن است به یک کندوکاو علمی مشخص مربوط باشد یا نباشد (شارپ).

برنامه‌های آموزش تفکر

به‌کارگیری برنامه‌های متعددی برای پرورش مهارت‌های تفکر مورد تأیید محققان قرار گرفته است که همگی مفید و مؤثرند. تعدادی از آن‌ها به شهرت رسیده‌اند و در مدارس اجرا می‌شوند. برخی این برنامه‌های مؤثر و مفید عبارت‌اند از:

۱. **CSMP**^۴ - برنامه‌ی درسی ریاضی دوره‌ی ابتدایی که بر طبقه‌بندی، منطق پایه و تئوری اعداد تأکید دارد؛
۲. **CORT**^۵ - برنامه‌ی پرورش مهارت‌های نقاد، خلاق و سازنده به‌مدت سه سال برای همه‌ی سنین؛
۳. **HOTS**^۶ - مهارت‌های تفکر سطوح بالا و عبارت است از یک برنامه‌ی آزمایشگاهی رایانه‌ای برای کلاس‌های پیش‌دبستانی و ابتدایی؛
۴. **ICE**^۷ - فرایند حل مسئله‌ی خلاق برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی تا پیش‌دانشگاهی؛

۵. IE^۸ - دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی و متوسطه در تکالیف حل مسئله و تمرین‌هایی درگیر می‌شوند که از آن‌ها یادگیرنده‌ی فعال بسازد و توانایی‌های عمومی یادگیری آن‌ها را افزایش دهد؛

۶. KIDS^۹ - مدارس ابتدایی پرسش‌نامه‌ی از علایق دانش‌آموزان پر می‌کنند و براساس نتایج به‌دست آمده، دانش‌آموزان را با موضوعات انتخاب شده به یادگیری فعال و خودراهبری در سطوح بالای تفکر درگیر می‌کنند؛

۷. ODYSSEY - دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی و متوسطه بر شش جنبه از کارکردهای شناختی تمرکز می‌کنند: اصول استدلال، درک زبان، استدلال زبانی، حل مسئله، تصمیم‌گیری و تفکر تحقیقی؛

۸. P4C^{۱۰} - برنامه‌ی درسی «فلسفه برای کودکان» برای سال‌های پیش‌دبستانی تا پیش‌دانشگاهی که برای پرورش تفکر و مهارت‌های استدلال از طریق بحث کلاسی پیرامون موضوعات فلسفی طراحی شده است. معلمان عادی باید دوره‌های آموزشی لازم را بگذرانند.

۹. حل مسئله و درک مطلب^{۱۱} - این برنامه بر چهار جزء حل مسئله یعنی مهارت‌های رمزگشایی، واژگان، عملیات اصلی ریاضی و تفکر دقیق تأکید دارد و دانش‌آموزان در دو گروه شونده-حلال مسئله با هم کار می‌کنند.

۱۰. SAGE - برنامه‌ای برای بچه‌های تیزهوش ابتدایی که ترکیبی از فعالیت‌های پرورش مهارت‌های تفکر، فصل‌های کوچکی برای مطالعه و مطالعه‌ی مستقل است.

۱۱. SOI - این برنامه مبتنی بر نظریه‌ی ساختار عقل گیلفورد است و پیرامون پرورش ۱۲۰ مهارت عقلی تنظیم شده است که استدلال را بخش کلیدی یادگیری موفق می‌داند.

۱۲. TU^{۱۲} - این برنامه برای پرورش مهارت‌های تفکر چندگانه در دوره‌ی ابتدایی طراحی شده است. معلمان برای تفکر تولیدکننده، تصمیم‌گیری، طراحی، پیش‌بینی، برقراری ارتباط و گسترش دانش پایه، دوره‌های آموزشی لازم را می‌گذرانند.

۱۳. THINK - دانش‌آموزان متوسطه درگیر فعالیت‌های حل مسئله‌ای می‌شوند که آنان را به بحث‌های منتهمی به نتایج، در نظر گرفتن نظرات دیگر و تحلیل فرایندهای گوناگون استدلال تشویق می‌کند.

عواملی که موفقیت این برنامه‌ها را تأمین می‌کند کیفیت تدریس، پشتیبانی مدیریتی، تناسب برنامه با جمعیت دانش‌آموزی، فضای مناسب و حدود اجرایی برنامه است. این عوامل نشان می‌دهد که موفقیت

مدرسه پرماجرا

نویسنده:
دن گاتمن

جلدهای
۱۲ تا ۱۶
منتشر شد

دن گاتمن، نویسندهی طنزپرداز کودک و نوجوان آمریکایی، با آفرینش مجموعه‌ی ۲۰ جلدی «مدرسه‌ی پرماجرا» (البته تاکنون؛ ممکن است تعداد عناوین این مجموعه افزایش یابد)، قدم در راهی گذاشته که تا حالا سابقه نداشته است. وی در این مجموعه کتاب‌ها، تمام اتفاقات و ماجراهایی را که می‌تواند در یک مدرسه‌ی ابتدایی رخ دهد، در قالبی روایی و طنز به تصویر می‌کشد، به شکلی که کودکان به راحتی با داستان‌های مجموعه همراه می‌شوند و از کتابی به کتاب دیگر سفر می‌کنند.

انتشارات گام در تهران (تلفن ۸۴۹۴۰۹۱) که پیش از این ۱۱ جلد از این مجموعه را منتشر کرده بود، به‌تازگی جلد‌های ۱۲ تا ۱۶ را نیز به بازار نشر کتاب‌های داستانی ویژه‌ی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی عرضه کرده است.

«کارت‌های جادویی» (جلد ۱۲)، «نویسنده‌ی کله‌گنده» (جلد ۱۳)، «اختراع سری» (جلد ۱۴) و «مدرسه‌ی پادگان» (جلد ۱۵) این مجموعه را تشکیل می‌دهند. همه‌ی این کتاب‌ها با تصویرهای کتاب اصلی که کار جیم پایلوت است و نیز با ترجمه‌ی مونا قائمی و به قیمت هر جلد ۲۲۰۰ تومان منتشر شده است. هم‌چنین جلد ۱۶ با عنوان «روز آخر مدرسه»، با ترجمه‌ی **محمود مزینانی** به چاپ رسیده است. تصویرگر این کتاب نیز جیم پایلوت است. به‌گفته‌ی خانم موسوی، مدیر انتشارات گام، جلد‌های دیگر این مجموعه نیز در راه است.

۱۰. میدان دادن به شاگردان برای مشارکت فعال؛
۱۱. تولید تمرین‌هایی که بتوان مطمئن بود تک‌تک دانش‌آموزان دست‌کم یک بار موفق به انجام آن می‌شوند؛
۱۲. استفاده از انواع سبک‌های تدریس.

پی‌نوشت

1. Lipman
2. Sharp
3. critical, creative and caring thinking
4. COMPREHENSIVE SCHOOL MATHEMATICS PROGRAM (CSMP).
5. COGNITIVE RESEARCH TRUST
6. HIGHER-ORDER THINKING SKILLS
7. INSTITUTE FOR CREATIVE EDUCATION
8. INSTRUMENTAL ENRICHMENT
9. KIDS INTEREST DISCOVERY STUDY
10. PHILOSOPHY FOR CHILDREN
11. PROBLEM SOLVING AND COMPREHENSION
12. TALENTS UNLIMITED
13. Jerry Thacker

منابع

1. "The process of inquiry" in Philosophical Inquiry: An Instructional Manual to Accompany Harry Stottlemeier's Discovery (Lanham, MD: University Press of America), 1984.
2. Matthew Lipman, Ann Margaret Sharp and Frederick S. Oscanyan: Philosophy in the Classroom, 2nd ed. (Philadelphia: Temple University Press, 1980)
3. Matthew Lipman: Thinking in Education, 2nd ed. (New York: Cambridge University Press, 2003)
4. Laurance J. Splitter and Ann M. Sharp: Teaching for Better Thinking (Melbourne: Australian Council for Educational Research, 1995).
5. Gregory, M. (2007). "A Framework for Facilitating Classroom Dialogue." Teaching Philosophy 30 (1): 59-84.
6. <http://www.p4c.ir/index/e-ver/Interview/Ann%20Sharp-inter.html>
7. <http://www.p4c.ir/index/e-ver/Interview/maughn-inter.htm>
۸. شهرتاش، فرزانه و فلسفی، فاطمه و دیگران: مبانی نظری و مهارت‌های آموزش علوم (دوره‌های کاردانی و کارشناسی آموزش و پرورش ابتدایی مراکز تربیت معلم) ۱۰۰۷/۱. وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی. چاپ اول، ۱۳۸۴.
9. http://www.ettelaathekmatvamarefat.com/new/index.php?option=com_content&view=article&id=43:1-r-&id=7:-3&Itemid=14

بیشتر به عوامل کیفی تدریس و شرایط آن وابسته است و نه صرفاً نوع تدریس. از این رو، صحبت کردن از بهترین رویکرد برای مهارت‌های تفکر بی‌معناست و نتایج تحقیقات از یک روش آموزشی خاص حمایت نمی‌کند. ولی همه متفق‌القول‌اند که برای رسیدن به نتایج، زمان زیادی لازم است. حداقل ۳۵ دقیقه در روز و چهار روز در هفته برای چندین ماه، برای تحقق واقعی‌گسترش مهارت‌های تفکر لازم است. با در اختیار داشتن چنین زمانی برای آموزش مهارت‌های تفکر به‌معنای واقعی، مسلماً به نیروی انسانی مجرب و متعهد از یک‌سو و حمایت مدیر از سوی نیاز داریم. حفظ فضای مثبت کلاس، یعنی داشتن انتظارات و معیارهای بالا، تشویق معلم، محیط فیزیکی خوشایند و مواردی از این دست، لازمه‌ی هر نوع یادگیری است و برای یادگیری مهارت‌های تفکر از اهمیت خاصی برخوردار است. علاوه بر این، معلمان و مدیران باید به‌طور منظم، فرهنگ کلی کلاس‌ها و مدرسه را هم ارزیابی کنند و پیش‌بینی کنند که این فرهنگ چگونه بر توانایی ایشان در ارتقای عادت‌های استدلال نقاد در میان دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. نکته‌ی بسیار مهم دیگر این‌که، فراتر از عادت‌های ذهنی عمل کردن و تجربه‌ی نگاه جدید به امور داشتن – که جوهره‌ی آموزش مهارت‌های تفکر است – همیشه با خطرپذیری همراه است. برای این‌که دانش‌آموزان مایل به شرکت در فعالیت‌های طراحی شده باشند، لازم است در حین تمرین گفت‌وگوهای کلاسی، برای موشکافی و بیان نظرات، بررسی موضوع‌گیری‌های دیگر درباره‌ی موضوع مورد بحث و توجیه باورهای خویش درباره‌ی آن چه درست و خوب است، احساس آزادی کنند (تا کر ۱۳، ۱۹۹۱) موفقیت این برنامه‌ها در گروهی مؤلفه‌های تربیت‌معلم و فعالیت‌های کلاسی است که فضای باز، برانگیزاننده و حمایتگری را تبیین می‌کنند. به‌طور کلی، تکرار برای تقویت فضای مناسب به‌منظور پرورش مهارت‌های تفکر دوازده رفتار زیر را به معلمان توصیه کرده است:

۱. تدوین قوانین اولیه‌ی مناسب پیش از شروع کلاس؛
۲. فراهم آوردن فعالیت‌هایی که به‌خوبی و حساب شده طراحی شده باشند؛
۳. احترام گذاشتن به تک‌تک دانش‌آموزان؛
۴. فراهم آوردن فعالیت‌های بدون ترس و تهدید؛
۵. انعطاف‌پذیری؛
۶. قبول تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان؛
۷. به نمایش گذاشتن نگرش‌های مثبت؛
۸. الگوسازی مهارت‌های تفکر؛
۹. به حساب آوردن هر واکنش و تشکر از هر

پاسخ؛